

Ми вважаємо, що фінансовий потенціал відноситься до категорії якісних економічних характеристик підприємства, яка детермінована до певних умов його діяльності та динамічно змінюється. Він певним чином формує фінансовий імідж підприємства і впливає на стан та динаміку його економічних відносин із зовнішнім оточенням. Тому, на наше переконання, метою управління фінансовим потенціалом є формування умов і можливостей для залучення фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для фінансування виробничих й інвестиційних програм підприємства, оптимальних за часом надходження та прийнятних за вартістю і рівнями фінансових ризиків. Разом з тим, варто мати на увазі те, що «фінансові ресурси виступають в якості основного компонента фінансового потенціалу» [4].

Результативність діяльності агроформувань залежить від ефективного використання наявних ресурсів, а також від визначення доцільності залучення потенційних. Оцінювання поточних фінансових можливостей, а також виявлення джерел перспективних можливостей є основою фінансового потенціалу.

За стандартною методикою визначення рівня фінансового потенціалу агроформувань повинна включати наступні етапи: визначення рівнів фінансового потенціалу (високий, середній, низький); оцінка фінансового потенціалу за відповідними показниками (показники ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості); оцінка фінансового потенціалу з точки зору можливості залучення додаткового капіталу (пошук варіантів найбільш ефективних форм вкладення капіталу).

У традиційному розумінні базою фінансового потенціалу виступає співвідношення між елементами активу і пасиву балансу як характеристики його фінансового стану.

Систему фінансового потенціалу доцільно розглядати з трьох основних позицій: використання, акумулювання та формування. Тобто, з практичної точки зору агроформування постійно перебуває у процесі формування джерел фінансових ресурсів та їх використанні. При цьому доцільним є здійснення акумулювання коштів шляхом використання страхування, планування тощо.

Правильне формування системи фінансового потенціалу агроформувань має концептуальне значення у розробці методологічних підходів управління фінансами. Обов'язковою умовою є прогнозування системи фінансового потенціалу.

Реалії сьогодення потребують нарощування фінансового потенціалу агроформувань, що в свою чергу підвищить їх інвестиційну привабливість і дозволить впроваджувати нововведення.

Література:

1. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: В. С. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с., с. 645
2. Електронний ресурс – 2010. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/upr-potenc/1224-struktura-potentsialu-pidpriemstva.html>
3. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки/ С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С.55-65, с. 62
4. Стецюк П. А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія / П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.

Lobodina Z. M.

Candidate of Economic Sciences (Ph.D. of Economics), Associate Professor
Ternopil National Economic University

BUDGETARY PROVISION OF THE VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION: REALITIES AND WAYS TO IMPROVE

Лободіна З. М.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

The procedure of budgetary provision of vocational and technical education was described. Monitoring of the implementation of state and local budget expenditures for vocational and technical education was conducted. The main problems of the budget provision of vocational and technical education was found, ways of their solution were outlined.

Keywords: budget expenditures for vocational and technical education, budgetary provision of vocational and technical education, educational subvention.

Охарактеризовано порядок і проведено моніторинг здійснення видатків державного та місцевих бюджетів на професійно-технічну освіту. Виявлено основні проблеми бюджетного забезпечення професійно-технічної освіти та окреслено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: видатки бюджету на професійно-технічну освіту, бюджетне забезпечення професійно-технічної освіти, освітня субвенція.

Однією із ключових проблем соціально-економічного розвитку України є реформування системи професійної освіти як складової забезпечення кадрового потенціалу держави, успіх якої в значній мірі залежить від вибору форм та джерел фінансового забезпечення.

Поряд із такими проблемами професійної освіти України як невідповідність стандартів надання освітніх послуг світовій практиці та отриманих кваліфікацій випускниками професійно-технічних навчальних закладів запитам роботодавців, що знижує конкурентоспроможність робітників на ринку праці, в процесі проведення бюджетної реформи у напрямку децентралізації загострилися проблеми бюджетного забезпечення зазначеної галузі.

Динаміку фінансування професійно-технічної освіти за рахунок бюджетних коштів наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка бюджетного забезпечення професійно-технічної освіти в Україні у 2006–2016 рр.

Роки	Обсяг видатків Зведеного бюджету України на професійно-технічну освіту, тис. грн.	Питома вага видатків на професійно-технічну освіту у видатках Зведеного бюджету України, %	Питома вага видатків Зведеного бюджету України на професійно-технічну освіту у ВВП, %	Питома вага видатків на професійно-технічну освіту у видатках Зведеного бюджету України на освіту, %	Питома вага видатків відповідного бюджету на професійно-технічну освіту у загальному обсязі видатків Зведеного бюджету України на професійно-технічну освіту, %	
					Державний бюджет	Місцеві бюджети
2006	2096028,3	1,2	0,4	6,2	95,7	4,3
2007	2676449,3	1,2	0,4	6	80,2	19,8
2008	3766596,5	1,2	0,4	6,2	80,5	19,5
2009	4107991,2	1,3	0,4	6,2	79,9	20,1
2010	5106160,5	1,4	0,5	6,4	81	19
2011	5305367,4	1,3	0,4	6,2	19,6	80,4
2012	6034005,7	1,2	0,4	5,9	20,4	79,6
2013	6359823	1,3	0,4	6	22,3	77,7
2014	5885268,3	1,1	0,4	5,9	22,4	77,6
2015*	6171222,8	0,9	0,3	5,4	2	98
2016* (план)	5241273,8	0,7	–	4,3	2,5	97,5

* Без видатків бюджетів АР Крим та тимчасово окупованих Донецької і Луганської областей
Джерело: Побудовано та розраховано автором на основі даних [1; 2].

Упродовж 2006–2015 рр. спостерігалось стабільне збільшення абсолютного обсягу видатків Державного та місцевих бюджетів України на професійно-технічну освіту на 4075195 тис. грн. або 194,4%, що свідчить про зростання пріоритетності підготовки робітничих кадрів при розподілі бюджетних коштів. Зросла і річна вартість підготовки одного учня, слухача – у 4,5 рази до 20,3 тис. грн. на одну особу у 2015 р.

Зниження у 2015 р. порівняно із 2006 р. питомої ваги видатків бюджетів України на професійно-технічну освіту у ВВП – на 0,1%, видатках Зведеного бюджету України – 0,3%, видатках Зведеного бюджету України на освіту – 0,8% пояснюється зменшенням кількості професійно-технічних навчальних закладів на 223 заклади або 21,8% та чисельності прийнятих на навчання учнів, слухачів на 127056 осіб або 41,8%.

У 2006– 2010 рр. професійно-технічна освіта фінансувалася в основному за рахунок видатків державного бюджету. Із прийняттям нової редакції Бюджетного кодексу України з 2011 р. видатки на професійно-технічну освіту належали до видатків загального фонду місцевих бюджетів, які враховувалися при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, та здійснювалися з республіканського АР Крим та обласних бюджетів. Порядок розрахунку планових обсягів видатків місцевих бюджетів на професійно-технічну освіту визначався постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів» від 8.12.2010 р. № 1149 та проводився Міністерством фінансів України.

У рамках реалізації реформи міжбюджетних відносин з метою забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів із 2015 р. для забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, за рахунок яких відбуватиметься виконання цих повноважень, змінено підходи до горизонтального вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів. Також, з державного бюджету передано місцевим бюджетам на фінансування професійно-технічної освіти субвенцію на підготовку робітничих кадрів.

У 2015 р. 90,8% видатків місцевих бюджетів на професійно-технічну освіту в Україні здійснювалося за рахунок зазначеної субвенції обсягом 5,5 млрд. грн.

З 2016 р. відповідно до Закону України «Про державний бюджет на 2016 рік» від 25.12.2015 р. № 928–VIII професійно-технічні навчальні заклади державної власності повинні бути передані у комунальну власність, а видатки на підготовку робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах здійснюватися з місцевих бюджетів [3].

Зокрема, видатки на підготовку робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах, розташованих у містах обласного значення, плануються з 2016 р. у відповідних бюджетах міст обласного значення, а на інших територіях – у відповідних обласних бюджетах та бюджеті міста Києва [4].

За даними Міністерства освіти та науки України з 1 січня 2016 р. з 817 професійно-технічних навчальних закладів 722 було переведено на фінансування з місцевих бюджетів, проте через обмеженість фінансових ресурсів у місцевих бюджетах на 2016 р. взагалі не було передбачено фінансування 78 закладів професійно-технічної освіти у 33 містах 14 областей.

Отже, передача державою органам місцевого самоврядування права здійснювати видатки на професійно-технічну освіту не супроводжується відповідною передачею фінансових ресурсів та не передбачає спеціального трансферту з центрального бюджету обласним бюджетам, бюджетам міст обласного і державного значення для фінансування закладів зазначеної галузі, що створює значне фінансове навантаження на місцеві бюджети. Крім того, порушуються норми статті 85 щодо передачі державою права на здійснення видатків та статті 7 щодо розподілу видів видатків між ланками бюджетної системи із дотриманням принципу субсидіарності Бюджетного кодексу України.

Зважаючи на вищевикладене, актуальним є пошук додаткових джерел здійснення видатків місцевих бюджетів на професійно-технічні навчальні заклади, які спрямовувалися б на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення у професійно-технічних та інших навчальних закладах державної та/або комунальної власності.

На наш погляд, одним із шляхів розв'язання зазначеної проблеми є збільшення обсягу освітньої субвенції з державного бюджету місцевим, на утриманні яких перебувають заклади професійно-технічної освіти, на величину вартості здобуття учнями зазначених закладів повної загальної середньої освіти. Адже загальноосвітній компонент (рівень загальної середньої освіти, для здобуття якого у навчальних планах учнів професійно-технічних

навчальних закладів з нормативним терміном навчання 3 роки передбачається близько 40% загального обсягу навчального часу) є невід'ємною частиною при затвердженні робочих навчальних планів професійно-технічних навчальних закладів та відповідно до чинного законодавства забезпечується державною безоплатно.

За умови впровадження зазначеної рекомендації в практичну діяльність з метою підвищення прозорості бюджетного процесу та забезпечення відповідності обсягу бюджетних коштів, які надходять з державного бюджету місцевим у вигляді освітньої субвенції реальній потребі розпорядників бюджетних коштів, у т. ч. професійно-технічних навчальних закладів, котрі надають освітні послуги, у фінансових ресурсах доцільно конкретизувати порядок розрахунку:

- фінансового нормативу бюджетної забезпеченості одного учня;
- загального обсягу освітньої субвенції для усіх місцевих бюджетів на планований бюджетний період. Відповідно до статті 94 Бюджетного кодексу України загальний обсяг фінансових ресурсів за кожним видом міжбюджетних трансфертів (у тому числі і освітньою субвенцією), який використовується для розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості, розраховується на підставі державних соціальних стандартів і нормативів, які в Україні до цього часу ще не затверджені.

Що стосується диверсифікації джерел бюджетного забезпечення професійно-технічної освіти, на наш погляд, доцільно органам управління зазначеними навчальними закладами стимулювати прибуткову економічну діяльність зазначених суб'єктів господарювання. Наприклад, не оподатковувати прибуток від реалізації послуг чи продукції, наданих чи виготовленої під час практичних занять студентів.

Водночас, з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів професійно-технічних закладів, варто спершу комплексно реформувати цю сферу, передавши в комунальну власність заклади професійно-технічної освіти та оптимізувавши їх мережу з урахуванням зобов'язань України перед міжнародними організаціями та попиту роботодавців на випускників зазначених закладів, затребуваності професії на ринку праці. Наприклад, доцільно створити окремі новітні центри виробничого навчання, якими б могли користуватись відразу декілька професійно-технічних навчальних закладів. Сприятливішим вирішенню багатьох фінансових проблем могло б і укладання угод з працедавцями на підготовку фахівців – так зване «галузеве замовлення».

Отже, в умовах інтеграції України у світову економічну спільноту забезпечення населення країни якісними освітніми послугами суттєво залежить від бюджетного забезпечення професійно-технічної освіти, покращити яке можливо шляхом розв'язання розглянутих вище проблем та урахування запропонованих рекомендацій.

Література:

1. Звітність про виконання Державного, місцевих, зведеного бюджетів України за 2006–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://treasury.gov.ua>.
2. Статистичні бюлетні «Продовження навчання та здобуття професії» за 2010–2015 роки [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу до докум. : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про державний бюджет на 2016 рік» від 25.12.2015 р. № 928-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.